

Handelsavtale med Kina

Månedsbrev 1/20

Midtens rike er ikke så lett å bli klok på. Hvilket krever en særlig stor grad av årvåkenhet i embetsverket og hos norske politikere som nå forhandler frem en handelsavtale med Kina.

Arne Jon Isachsen
Centre for Monetary
Economics (CME)

Kina er på god vei til å nå sitt mål, uttrykt som Den kinesiske drøm, og satt ord på av Xi Jinping som “the Great Rejuvenation of the Chinese Nation”. I 2049, ved feiringen av hundreårsdagen for opprettelsen av Folkerepublikken Kina, skal Kina ha passert USA som den ledende økonomiske stormakten i verden. Og like viktig, Taiwan skal være gjenforenet med moderlandet, etter at denne øya ble skilt fra Fastlands-Kina ved revolusjonen i 1949. Kina vil da ha innfridd sitt mål, nemlig å ta tilbake sin rettmessige plass i verden. Som Midtens Rike.

Under Xis styre, som har vart i syv år, har ideologi igjen kommet høyt opp på dagsorden. Ikke bare hva *kinesere* sier, gjør og mener. Også hva *folk i andre land* skal si og mene om Kina legger Xi vekt på. Det gjør arbeidet med å få på plass noe så prosaisk som en handelsavtale vanskeligere. Hvilket krever en særlig stor grad av årvåkenhet hos norsk embetsverk og norske politikere som nå forhandler frem en handelsavtale med Kina.

Litt om relasjonen mellom Kina og Norge de siste tolv årene

I september 2008 kom forhandlingene om en handelsavtale mellom Kina og Norge i gang. Omtrent samtidig startet Sveits og Island med tilsvarende bilaterale forhandlinger. Egentlig litt underlig. For de tre EFTA-landene, gjerne sammen med Liechtenstein, det fjerde, har for vane å

forhandle under ett når nye frihandelsområder skal etableres. Men Kina ville det annerledes. Ser det samme i dagens USA. Den store kan lett dominere den lille, særlig når den lille står alene.

I april 2013 inngikk Island, som første land i Europa, en frihandelsavtale med Kina. I en briefing fra Europaparlamentet noen måneder senere, står dette å lese:

“... the tiny size of Iceland's market and the fact that the agreement does not provide low-tariff entry for China's products onto other European markets raises questions over China's motives. In particular, it is suggested that China is using this FTA to promote its strategic goals, such as obtaining better access to shipping routes through the Arctic or to natural resources extracted in the region.”

For Norge gikk forhandlingene greit i starten – åtte runder frem til høsten 2010. Men så var det bråstopp. Nobels fredspris til den kinesiske dissidenten Liu Xiaobo “... for hans lange og ikke-voldelige kamp for sentrale menneskerettigheter i Kina”,² var mer enn lederskapet i Kina kunne tåle.

Etter fredsprisen forsvant arbeidet med en handelsavtale ned i fryseboksen sammen med det meste annet som hadde med samkvemmet mellom Norge og Kina å gjøre. Her ble avtalen værende i seks år. Etter at en “forsoning”, fant sted i

¹[http://www.europarl.europa.eu/RegData/bibliotheque/briefing/2013/130631/LDM_BRI\(2013\)130631_REV1_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/bibliotheque/briefing/2013/130631/LDM_BRI(2013)130631_REV1_EN.pdf)

²<https://www.nobelpeaceprize.org/no/Prisvinnere/Prisvinnere2/2010>

desember 2016, der Norge blant annet gjorde det klart at vi ville godta Kinas “kjerneinteresser”, ble, på kinesisk initiativ, arbeidet med en handelsavtale mellom de to landene tatt opp igjen. Utgangspunktet for dette arbeidet var de forutgående åtte forhandlingsrundene. Fryseboks bildet passer fint – “varene” holdt seg godt i frosset tilstand.

Den store kan lett dominere den lille, særlig når den lille står alene.

Arktisk råd – fint for Norge

Med lave tollsatser i utgangspunktet har Norge lite å tilby Kina når vi ber om at Kina setter ned sine. Her gjelder vel noe av det som ble anført for Island, nemlig at Kina ser på en frihandelsavtale med Norge som en måte å fremme andre strategiske mål på. Som for eksempel den planlagte Polar Silk Road for skipsfarten. I løpet av noen få år vil det være en realitet med “den nye Suezkanalen” der det vestlige utløpet – eller inngangen østover – blir åpningen mellom fastlands-Norge og Svalbard. Ruten fra havner i Kina til havner i Nord-Europa blir betydelig kortere når skipene kan seile via Nordøstpassasjen enn når de må rundt India og gjennom Suez.

Den arktiske handelsruten er bakt inn i Xi Jinpings store Belt and Road Initiative (BRI)

eller, som det heter i en artikkel i South China Morning Post i oktober 2017:

“Rail links to Moscow and sea routes through the Malacca Strait are fully capable of carrying the volumes China needs, but Beijing seeks to shift risk away from the Suez Canal, the Malacca Strait and Russia... The Arctic route is logistically much quicker than the New Silk Road rail route, and administratively easier to manage, with public international law being applied to ocean transport, not national or European Union laws.”

Bemerk siste setningen her, at den arktiske ruten faller under “... international law” snarere enn “... national or European laws”, som det virker som Kina setter pris på.

I det store bildet innebærer BRI at Kina bygger infrastruktur og fabrikker i andre land, fabrikker der kineserne selv gjerne står for en stor del av produksjonen, og der mye av det som produseres eksporteres tilbake til Kina.

I januar 2018 la den kinesiske regjeringen frem meldingen “China’s Arctic Policy”. Her skriver man at Kina er en “nær-arktisk” stat. Men hva er det? I denne sammenhengen finnes det kun to typer stater; de åtte arktiske, og alle andre. Å inn-

<https://www.scmp.com/comment/insight-opinion/article/2116273/arctic-link-reveals-full-scope-chinas-belt-and-road>

føre begrepet “nær-arktisk”, kan virke som en form for tilsnikelse som bør avvises av de rettmessige arktiske.

Med lave tollsatser i utgangspunktet har Norge lite å tilby Kina når vi ber om at Kina setter ned sine.

I meldingen står det blant annet hvordan Kina kan gjøre bruk av ressurser i Arktis, inklusive fisk og energi, på en “legal and reasonable basis”. Slike uklare og ulne formuleringer bringer tankene hen på konfliktene vi i dag ser i Sør-Kinahavet. Og krever årvåkenhet fra Norge og de syv andre arktiske landene.⁴

Hele “China’s Arctic Policy”-meldingen oser av velvilje:

“In order to realize the above-mentioned policy goals, China will participate in Arctic affairs in accordance with the basic principles of “respect, cooperation, win-win result and sustainability”.⁵

Ved nøyere gjennomlesning – og neppe overraskende – ser man klart at hva som gavner kinesiske foretak, og Kina som nasjon, politisk og økonomisk, hele veien, er det sentrale.

Med Kinas økende interesse for nordområdene blir Norge viktigere for Kina. Rett nok har Kina observatørstatus i

⁴<https://qz.com/1189982/china-wants-to-build-a-polar-silk-road-in-the-arctic/>

Arktisk råd, men beslutningene som fattes i denne mellomstatlige organisasjonen, som har som mandat å bidra til bærekraftig utvikling og beskyttelse av miljøet i Arktis, er ikke kineserne med på.

Rettigheter er et ord som selger dårlig i Kina

Temaet arbeidstakeres rettigheter, som jo ikke er uvesentlig for like konkurranseforhold – jamfør begrepet “sosial dumping” – er også fremme i samtalene, men vil ikke være del av den endelige handelsavtalen mellom Norge og Kina. I stedet vil man ha en egen protokoll der avtaler om slike ting felles ned. Hvorfor denne særbehandlingen av et så sentralt og greit tema som rettigheter for arbeidstakere?

Med Kinas økende interesse for nordområdene blir Norge viktigere for Kina.

Rettigheter er ikke noe populært ord i et diktatur. Det kan virke begrensende på hva de som bestemmer kan bestemme. Dessuten, uttrykket rettigheter for arbeidstakere kan lett gi assosiasjoner til begrepet menneskerettigheter, noe fredsprisvinneren fra 2010 var en ledende eksponent for.

I 1975 skrev Sovjetunionen under på Helsingfors-avtalen, der menneskerettigheter, inkludert ytrings-, forsamlings- og

⁵http://english.www.gov.cn/archive/white_paper/2018/01/26/content_281476026660336.htm

organisasjonsfrihet, stod sentralt. Helsingfors-komiteen i Moskva ble stiftet året etter. Etter hvert vokste den seg til en bredere bevegelse. Med Gorbatsjovs økonomiske reformer og ønske om å skape et mer åpent samfunn, mistet Partiet grepet på folket, og Sovjetunionen gikk sin oppløsning i møte.

Er det én ting Xi Jinping har lært av russerne så er det at Partiet ikke må slakke på tøylene.

“Government, the military, society and schools, north, south, east and west – the party leads them all,” ⁶

fremholder Xi. Rettigheter er ikke noe uttrykk lederskapet i Det kinesiske kommunistpartiet vil at kineserne skal ha mer fokus på. Heller ikke i en handelsavtale.

16. januar 2020

Home Page: <http://home.bi.no/fag87025>

⁶ <https://www.scmp.com/news/china/policies-politics/article/2116836/xi-jinping-thought-communist-partys-tighter-grip-china>